

РОЗДІЛ III

Політична географія

УДК 911.3:323.174: 316.422+321.022(460)

Віктор Патійчук,
Юлія Гірак

Іспанський регіоналізм як сучасний безпековий виклик Європі

Узагальнено поняття «національний регіоналізм» із безпекових позицій. Досліджено умови й чинники реалізації сучасної політики регіоналізації в Іспанії. Розкрито специфіку та основні проблеми щодо впровадження політики регіоналізації в досліджуваній державі в умовах її інтеграційного розвитку та процесах глобалізації. Описано основні безпекові загрози, які виникають у процесі впровадження політики регіоналізації в Європі та Іспанії зокрема. Проаналізовано рівень розвитку окремих регіональних автономій країни з позицій безпекової стабільності та чинників, які можуть її дестабілізувати в загальнодержавному масштабі та Європі й у світі загалом. Показано роль каталонського та баскського сепаратизму як негативного явища, що виникає в результаті впровадження політики національної регіоналізації в Іспанії та можливі загрози, які з цього випливають, для європейського регіону загалом.

Ключові слова: регіоналізм, національний регіоналізм, регіональна політика, сепаратизм, автономія, безпекові виклики, безпекові загрози, стабільність безпеки, Іспанія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поширення регіоналізму в Європі часто пов'язують із кризою національної держави, що виявляється у нівелюванні владних повноважень держави між субнаціональним (регіональним) і наднаціональним (загальноєвропейським) рівнями. Події останніх років в Іспанії становлять особливий науковий інтерес, адже ця країна є полінаціональною та регіоналізованою у своєму політико-адміністративному устрої. Саме в ній чітко проявляється тенденція до повного відокремлення й набуття повного суверенітету не тільки з боку Каталонії, Країни Басків, а й інших автономних одиниць, які супроводжуються частими референдумами за повне відокремлення (наприклад, Каталонія) та сепаратистськими проявами з терористичними актами (до прикладу, діяльність ЕТА та інших право-радикальних баскських угруповань). Незважаючи на те, представники останніх ніби й налагодили в останні роки контакт із офіційним Мадридом, проте їх націоналістична позиція за відокремлення часто провокує інші автономні утворення й не тільки в Іспанії, а й у Європі загалом, до аналогічних дій. Це є вагомою безпековою загрозою для ЄС загалом та заслуговує наукової уваги.

Основна мета статті полягає в аналізі сучасних безпекових викликів із боку іспанського національного регіоналізму для європейського безпекового простору. **Об'єктом дослідження** є іспанський регіоналізм, а **предметом** – його конкретні прояви у контексті безпекової ситуації в європейській системі колективної стабільності.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питанню проблематики регіоналізму в Європі присвячено багато наукових праць, серед яких слід вказати публікації як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, наприклад, О. Браслоффа [8], Ж. Верньє, С. Гінера, М. Гарсії Венеро, Д. Джангірова [3], Х. Каро Барохи, Х. Торноса, Л. Морено, Р. Калитчака [5], Т. Панченко [9], В. Сіденко [10], Р. Туровського

[15] та ін. Проблеми іспанського регіоналізму розглядалися в працях С. Гвоздинського [2], В. Малиновського [7], В. Плясова [11], К. Пузирьова [13] та ін. Загрози іспанського сепаратизму та його значення у внутрішній та зовнішній політиці цієї держави розглядалися частково в публікаціях В. Ріпи, І. Філоненко, Ю. Філоненко [14], К. Федорової [16] та ін. Вплив іспанського національного регіоналізму на європейський безпековий простір розкрито, на нашу думку, в науковій літературі недостатньо, що й зумовило потребу в написанні цієї статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Демократизація суспільства супроводжується децентралізацією влади й перерозподілом повноважень між центром та периферією, що призводить до регіоналізму. Науковці виділяють три типи державно-територіального устрою країн: федерація (федералізм), унітарна держава (централізм) і децентралізована регіональна держава або держава автономій (регіоналізм) [5]. Сучасний регіоналізм проявляється в Європі як на рівні окремих її регіонів та груп країн, так і на національному рівні. Перший дав свої плідні результати й показав, що він здатний не протистояти, а сприяти загальним інтеграційним процесам. Країни, об'єднуючись в ЄС, групувалися за територіальною ознакою й намагалися спільно вирішувати наявні господарчо-економічні та природно-ресурсні проблеми, а також могли реалізувати спільні фінансово-економічні проекти на рівні євро регіонів тощо. Останні, отримуючи значні інвестиції з боку спільних європейських структур, мали змогу правильно розподіляти отримані прибутки на рівні конкретних прикордонних територій.

Національний регіоналізм у багатьох державах Європейського континенту проявився за складних умов виходу з політичних та економічних криз другої половини та кінця ХХ ст., уключаючи повалення диктаторських режимів й формування демократичних урядів. Деякі країни Європи пройшли економічну децентралізацію ще в 60–80-х роках ХХ ст., серед яких слід указати такі унітарні держави, як Швеція, Данія, Нідерланди, Фінляндія, Франція та ін. В кінці минулого століття розпочали процес політичної децентралізації й такі держави Європи, як Іспанія, Італія, Великобританія, Бельгія та Німеччина. Вихід із сильного централізованого політичного впливу дав змогу багатьом країнам Європи успішно налагодити співпрацю між центром і регіонами й став потужним поштовхом останніх до активної участі в загальних процесах європейської інтеграції [3]. Проте часто етнопатристичні регіони в деяких державах намагаються також скористатися правом децентралізації, щоб відокремитися від її центру й отримати повну незалежність та суверенітет, чого вони не могли зробити десятки й сотні років, маючи повну політичну та економічну залежність від головного політичного центру. До таких країн, де національний регіоналізм чітко проявляється в останні десятиріччя слід віднести Францію, Бельгію, Італію, Великобританію та Іспанію. Часто такі процеси національно-політичної регіоналізації несуть ознаки явного або прихованого сепаратизму й становлять значну безпекову загрозу не тільки для тих країн, де вони проявляються, а й для європейської спільноти загалом.

Таким чином, регіоналізація має риси, притаманні для міжнародно-правового процесу, який, з одного боку, супроводжується децентралізацією держави, а, з іншого – інтеграцією країн в єдиний політико-господарчий простір, головною метою якого є збільшення своїх повноважень на міжнародному рівні та отримання від цього економічної та політичної вигоди, що викликають інколи такі негативні явища, як крайній радикалізм та етнопатристичність. Останні провокують сепаратизм всередині держави та намагання вийти з-під її контролю окремих регіонів, які прагнуть отримати в ідеальному випадку свій суверенітет або хоч трохи послабити вплив центру та отримати політичні та фінансово-економічні дивіденди, що зараз є досить актуальним для Іспанії та інших європейських країн.

Іспанія поділяється на 17 автономних областей: Андалузія, Арагон, Астурія, Балеарські острови, Країна Басків, Канарські острови, Кантабрія, Кастилія і Леон, Кастилія-Ла-Манча, Каталонія, Естремадура, Галісія, Мадрид, Мурсія, Наварра, Ріоха, Валенсія, які об'єднують 50 провінцій. До автономних утворень держави належать ще два міста зі спеціальним статусом – Мелілья та Сеута, які належать Іспанії та знаходяться на середземноморському узбережжі Африки й на які претендує Марокко (рис. 1). Згідно конституції, ця Іспанія є соборним королівством, яке в поєднанні у своєму складі багато етнічних спільнот із їх притаманними культурами та мовами [6]. Територіально-адміністративно устрій Іспанії складається з регіональних автономних об'єднань, субрегіональних

утворень – провінцій, а також низових одиниць – муніципалітетів. Кожен елемент адміністративно-територіальної системи країни наділений певними правами правової автономії. Найбільші юридичні та фінансово-господарчі компетенції у цій державі закріплені за провінціям, які мають спільні кордони, історичні, культурні та економічні особливості утворювати автономні спільноти. Останні функціонують згідно власних статутів. Вони мають автономний парламент та уряд, а також наділені правами вирішення місцевих завдань та приймають ключові управлінські рішення для територіальної спільноти, які часто відстоюють етнонаціональні інтереси регіону [8]. Територія країни поділена на 50 провінцій, три з яких є острівними провінціями: Балеарські острови, Лас Пальмас, Тенерифе. При цьому статус провінцій, як і автономних спільнот, є асиметричним, що складається з трьох видів: 1) острівні території; 2) Баскські «історичні території»; 3) однопровінційні автономні спільноти (Астурія, Кантабрія, Наварра, Ла Ріоха, Мадрид, Мурсія). Останні є одночасно адміністративно-територіальними одиницями вищого й середнього рівнів – провінціями та автономними спільнотами.

Рис. 1. Автономні спільноти Іспанії [1]

Тобто на території Іспанії існує адміністративна та національно-територіальна автономії. У процесі демократизації та децентралізації держави в останні десятиріччя відбулася реформа політико-адміністративного устрою, яка застосувала нові підходи до взаємодії центру та регіонів, що зумовило розвиток керованого регіоналізму в Іспанії [3]. Основні принципи нового державного устрою закладені в Конституції Іспанії, яка передбачає великі повноваження для автономних областей. Унаслідок цього відбувся поділ автономних областей за обсягом повноважень на три групи: повна, яку отримали Країна Басків, Каталонія, Галісія, Андалусія (вони є історичними регіонами аналогічних корінних народів); спеціальна – Валенсія, Канарські острови, Наварра (історичні та важливі геополітичні території Іспанії); порівняно обмежена – усі інші регіони [2]. Проте згідно з ст. 145 Конституції в Іспанії не допускається утворення федерації автономних утворень, а угоди між ними можуть підписуватися лише з дозволу парламенту країни з повідомленням про характер і цілі такої угоди [6]. Це призвело до асиметрії автономних повноважень й необхідності використання гнучких підходів до визначення обсягу повноважень між центром і регіонами. Таке явище стало можливим через наявність відмінних процедур прийняття автономних статутів: спеціальна процедура (ст. 151 конституції) та звичайна процедура (ст. 143

конституції) [6]. Це дало змогу регіональним автономіям здобувати нові повноваження та визначатися у своєму подальшому розвитку залежно від політичної волі конкретної автономної області та підтримки цього курсу місцевим населенням [7]. Згідно з Конституцією Іспанії, регіональні органи публічної влади беруть участь у формуванні центральних органів державної влади, мають право законодавчої ініціативи, право висловлювати свою позицію при підготовці планів розвитку територій [6].

Закони, прийняті законодавчими органами автономій, мають однакову силу з державними. Законодавчі збори країни також призначають певну кількість сенаторів у верхній палаті її парламенту. Таким чином, нових правових рис у процесах децентралізації та регіоналізації, а також сили юридичного впливу набували й місцеві референдуми, що дають змогу узаконювати запропоновані політичні рішення й впливати на загальнодержавну політику. Цим часто зараз користуються масово представлені на рівні парламентів автономій право-радикальні та етносепаратистські місцеві партії. Останні, оголошуючи референдуми за повне відокремлення від Мадриду й здобуття повного суверенітету, як це було, наприклад, у Каталонії у 2017 р. Окрім того, такий іспанський «регіоналізм» має ще й етнічний характер, адже в її історичних областях – Каталонії, Країні Басків і Галісії переважає населення відмінної етнічної більшості – кастильці, які є незадоволені статусом автономії й постійно намагаються здобути свій суверенітет будь-якими способами. Центральний уряд Іспанії, використовуючи легітимні механізми, блокує прояви сепаратизму й цим самим стримує «паради суверенітетів» у країні. Зі свого боку, такі дії породжують невдоволення регіонів політикою центру щодо розподілення повноважень для регіонів. Це створює прецедент, коли центр, остерегаючись ефекту доміно, не може надати більше прав та автономії жодному із регіонів, ніж це допустимо для його порогових безпечових характеристик, проте йде на певні вимушені поступки. Наприклад, це дало змогу Каталонії, Галісії та Країні Басків за останні роки отримати чималі поступки від центру, особливо у фінансовій сфері (наприклад, у бюджет Країни Басків надходять усі зібрані на її території податки) тощо [11]. Проте це породжує небезпеку вимагання аналогічних поступок від центру для інших історико-етнічних регіонів Іспанії, для яких проблема культурно-етнічних, ментально-цивілізаційних (наявність представників різних цивілізацій європейських та арабських народів, які сповідують християнство та іслам) та мовних (поширена іспанська, галісійська, каталонська, арагонська, баскійська, астурилеонська, окситанська та ін.) відмінностей завжди була й залишається проблематичною (рис. 2).

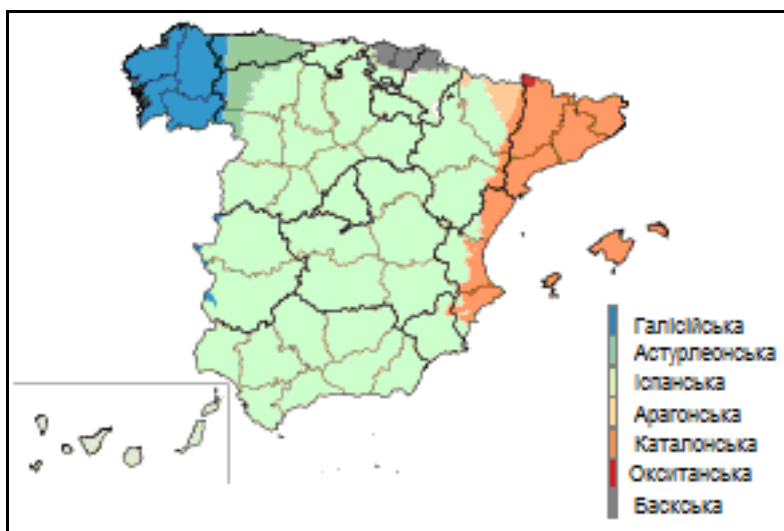

Рис. 2. Поширення мов в Іспанії [2]

Процеси поглиблення політичного регіоналізму в Іспанії особливо спостерігається в таких автономіях, як Каталонія, Країна Басків, Галісія, які мають давню та складну практику організації автономного самоуправління у складі держави, що передбачає надання їм широкої автономії у можливостях використання регіональної мови та культури, широку фінансову автономію,

можливість мати місцеві ЗМІ, а в деяких випадках й автономно-регіональну поліцію тощо. Незважаючи на компроміси з центральною владою, протистояння у цих регіонах часто посилюються у небажанні Мадриду вирішити ті чи інші питання стосовно автономних прав цього регіону. Наприклад, гостро стояло питання про розподіл прибутків усередині автономії та сплата податків на користь усієї держави з боку Каталонської автономії, яка часто вдавалася до шантажу шляхом проведення референдумів про повний вихід зі складу держави (2014 р, 2015 р., 2017 р.). Черговий референдум 2017 р. прийняв резолюцію про незалежність, яку не визнала жодна з держав не тільки Європи, а й світу. Каталонія аргументує свої вчинки значними вкладами грошей від регіональної економіки в сукупний ВВП країни, через що вона понижує рівень життя місцевого населення, яке ніби зазнає значних збитків від центральної влади Іспанії. За експертними оцінками, Каталонія становить 7 % території Іспанії та 17 % її населення, вона дає 20 % ВВП, виробляє за рік 25 % усього обсягу іспанського експорту й близько 40 % промислового експорту, що, на думку її політичних лідерів, дає їй підстави бути незадоволеною центральною владою й вимагати повного суверенітету [4]. Автономія постійно погрожує, що якщо центральна влада не прислухається до її вимог, то вона вийде зі складу Іспанії й ще краще та заможніше заживе самостійно, не беручи до уваги той факт, що вона є однією із найбагатших автономних одиниць країни (табл. 1). За офіційною статистикою, у 2016 р. вона давала 204,667 млн євро у сукупний ВВП країни та доходи на душу населення у цей час становили на її території становили 27914 тис. євро на одного мешканця [18].

Таблиця 1

Основні показники регіонального розвитку та головні проблеми автономій Іспанії станом на 01.01.2016р.**

№ з/п	Регіон, рік проголошення автономії	Площа, кв. км	Чисельність населення, млн осіб	Регіональний ВВП, млн євро	Доходи на душу населення, євро	Регіональний центр і провінції	Основні проблеми розвитку регіону
1	Андалусія, 1981	87 268	8,06	144,989	18 359	Севілья, Альмерія, Кадіс, Кордова, Гранада, Уельва, Хаен, Малага, Севілья	Наплив нелегалів; високий рівень безробіття; значне забруднення території; високі ціни на житло; підвищена злочинність
2	Арагон, 1982	47 719	1,28	33,793	26 107	Арагон, Сарагоса, Теруель, Уеска	Недостатня забезпеченість мінеральними ресурсами; значна частка людей похилого віку; екологічні проблеми; наплив нелегальних мігрантів; соціальні проблеми
3	Астурія, 1982	10 604	1,08	21,595	22 443	Ов'єдо, Астурія	Надмірна концентрація виробництва; ризикова екологічна ситуація; значна частка людей похилого віку; високі ціни на соціальні потреби
4	Балеарські острови, 1982	4 992	1,1	27,546	25 838	Пальма-де-Майорка, Балеарські острови	Недостатня забезпеченість мінеральними ресурсами; підвищена злочинність; наплив нелегалів; наркоманія; забруднені пляжі; значна концентрація туристів; високі ціни на житло
5	Валенсія, 1982	23 255	4,8	101,604	21 366	Валенсія, Кастальо, Алакан, Валенсія	Високий рівень безробіття; наплив нелегальних мігрантів; екологічні проблеми; підвищена злочинність; високі ціни на обслуговування
6	Галісія, 1981	29 574	2,78	55,701	20 572	Сантьяго-де-Компостела, Ла-Корунья, Оренсе, Понтеведра, Луго	Сепаратизм; високий рівень безробіття; значна частка людей похилого віку; екологічні проблеми; підвищений рівень злочинності

Продовження таблиці 1

7	Естрема- дура, 1983	41 634	1,08	17,590	16 714	Меріда, Бадахос, Касерес	Сезонне безробіття; наплив нелегалів; недостатня транспортна доступність; високі ціни на соціальний пакет
8	Канарські острови, 1982	7 493	2,1	42,317	20 994	Санта Крус де ла Пальма, Санта-Крус- де-Тенерифе, Лас-Пальмас- де-Гран- Канарія	Недостатня забезпеченість мінеральними ресурсами; високий рівень безробіття; ризикова екологічна ситуація; значна концентрація іноземних туристів
9	Кантабрія, 1982	5 321	0,532	12,172	24 466	Сантандер, Кантабрія	Сезонність у заробітках; екологічні проблеми; високі ціни; значна концентрація туристів; підвищена злочинність
10	Кастилія- Ла-Манча, 1982	79 463	2,04	37,715	18 222	Толедо, Толедо, Альбасете	Значна частка людей похилого віку; сезонність у заробітках; високі ціни на соціальні послуги
11	Кастилія і Леон, 1983	94 223	2,5	54,057	23 183	Авіла, Авіла, Бургос, Леон, Вальядолід, Паленсія, Саламанка, Самора, Сеговія, Сорія	Недостатня забезпеченість мінеральними ресурсами; наплив нелегалів; загроза терактів; екологічні та транспортні проблеми; проблема безробіття
12	Каталонія, 1979	31 930	7,6	204,667	27 914	Барселона, Барселона, Таррагона, Льейда, Жирона	Сепаратизм; високий рівень безробіття; надмірна концентрація виробництва; підвищена злочинність; загроза терактів; етнічні протистояння; наплив нелегальних мігрантів; екологічні проблеми; високі ціни на соціальні послуги
13	Країна Басків, 1979	7 234	2,12	65,924	31952	Віторія,, Віторія- Гастейс	Сепаратизм; загроза терактів; етнічні протистояння; надмірна концентрація виробництва; наплив нелегальних мігрантів;
14	Наварра, 1982	10 391	0,602	18,246	30 402	Памплона, Наварра	Наплив нелегалів; високі ціни на житло; значна частка населення з нестабільними заробітками
15	Мадрид, 1982	10 506	7,8	203,626	30 998	Мадрид, Мадрид	Надмірна концентрація виробництва; високий рівень безробіття; надмірна концентрація населення; наплив нелегальних мігрантів; високі ціни на товари та послуги; загроза терактів; екологічні проблеми
16	Мелілья**, 1995	20	0,072	1,457	21 570	Мелілья, Мелілья	Наплив нелегалів; сезонність в отриманні заробітків; екологічні проблеми
17	Мурсія, 1982	881,86	0,445	27,733	19 541	Мурсія, Мурсія	Наплив нелегалів; загроза терактів; екологічні проблеми; високі ціни на обслуговування
18	Ріоха (Ла Ріоха), 1982	5 045	0,310	7,974	25 621	Логроньйо, Ла Ріоха	Недостатня забезпеченість мінеральними ресурсами; сезонність в отриманні заробітків; територіальні диспропорції в розміщенні виробництва
19	Сеута**, 1995	18,5	0,076	1,639	22 293	Сеута, Сеута	Наплив нелегалів; загроза терактів; сезонність в отриманні заробітків; екологічні проблеми

* Складено за : [1; 18]; ** Автономні міста.

Такої позиції дотримуються й інші автономії Іспанії, наприклад, Країна Басків та Галісія, де спостерігається підвищений ризик сепаратизму (рис. 3). Наявна відмінність й у формах та засобах реалізації сепаратизму останніми. Так, наприклад, Каталонія досить активно намагається політично й економічно відокремитися від Іспанії більш цивілізованими й гуманними методами – шляхом референдумів, політичного тиску й блокування, частих мітингів і протестних маніфестацій, ультиматумів та гучних популістських заяв тощо. На відміну від каталонців, ще в попередні десятиріччя баскські сепаратисти вдавалися до частих терористичних актів, сутичок із представниками регіональної поліції, невиконання наказів центру, зривали торговельні угоди з автономією та центром тощо. Особливою активністю відзначалася діяльність воєнізованої басксько-сепаратистської організації ЕТА, яка проводила локальні військові операції й неодноразово застосовувала зброю з метою силовими методами отримати незалежність й привернути увагу до своїх ідей та цілей світову громадськість, а також вона намагалася застрахати Мадрид широкомасштабними війнами всередині країни й намагалася тим самим знайти прихильників у міжнародного тероризму, що є вкрай недопустимим із безпекових позицій не тільки Іспанії, а й Європи та світу загалом. Зараз спостерігається поступове зменшення підтримки баскського сепаратизму серед населення автономії, а також засудження агресії з боку членів організації ЕТА, що сприяє нормалізації ситуації в цьому регіоні Іспанії та сусідніх із нею країн [16].

Рис. 3. Інтенсивність проявів сепаратизму в автономних спільнотах Іспанії

(В. Ріна, І. Філоненко, Ю. Філоненко, 2018 р.) [14]

Що стосується Галісії, то вона проявляє порівняно менші політичні амбіції від Каталонії та Країни Басків, що супроводжуються правовими та економічними заявами й вимогами щодо отримання нею вигідних преференцій від центру й бажанням отримати більшу автономію в фінансовому та статусному значенні. За оцінками фахівців, незначний потенціал конфліктності мають переважно культурно-історичні та мовні домагання громадсько-політичних рухів Балеарських і Канарських островів, Андалусії та Валенсії [14].

Як свідчить практика, обсяг автономних повноважень інших регіонів Іспанії цілком відповідає їхнім потребам і завданням регіонального розвитку. Тому в інших автономіях не спостерігається активних дій щодо сепаратизму та відносини центральної влади з цими регіонами позбавлені гострих конфліктів і характеризуються стабільністю. Проте для кожного автономного регіону Іспанії на сучасному етапі її розвитку притаманні певні проблеми соціально-економічного, господарчого, екологічного, а також культурно-ментального та іншого характеру, що більшою чи меншою мірою стосуються конкретного регіону та які можуть бути спусковим гачком для їх радикальних заяв та сепаратизму. Наприклад, для багатьох автономій країни значною проблемою є вплив нелегальних мігрантів, зростання злочинності та падіння рівня соціального життя, що може спровокувати локальні конфлікти та нові претензії регіональної влади до центральної (табл. 1). За даними Міжнародної організації з міграції (ІОМ), у 2018 р. Іспанія отримала першість за кількістю прийнятих мігрантів у Європі. Вона, за офіційними даними Євростату, згідно установлені квоти, в минулому році прийняла 32,3 тисячі мігрантів (43 % від загальної кількості) країни ЄС (74,5 тисяч осіб) [18]. Як свідчить практика, іноземні мігранти, незважаючи на державні програми та плани щодо розміщення прийнятих країною осіб, намагаються потрапити в більш заможні та соціально успішні (включаючи можливість отримання житла та працевлаштування й незалежні від сезонності оплати) регіони держави. До таких належить саме проблемні автономії Іспанії – Каталонія, Галісія та Країна Басків, які часто не підтримують лояльної міграційної політики Мадриду й пропонують йому закрити кордони, адже такий процес спричиняє посилення тенденцій до повного відокремлення й падіння рівня життя місцевого населення, провокує міжетнічні та міжрелігійні конфлікти тощо. Адже переважна більшість мігрантів, за фактом, є мусульманами з Близького та Середнього Сходу й Північної Африки, що сповідують іслам. Тому більшість християнських автономій Іспанії побоюється ісламізації. За офіційними даними, саме з цих регіонів світу надходять також і наркотики, які потрапляють переважно в столиці регіональних автономій та на популярні туристичні острови Іспанії, що породжує ще одну з проблем сучасної іспанської та європейської безпеки загалом [4]. Окрім того, за оцінками експертів, в цю європейську країну щорічно потрапляє понад 15 тис. нелегальних мігрантів із країн Магрибу та Центрально-Східної Європи, включаючи Україну, що становить значну безпекову загрозу для Іспанії й посилює непорозуміння між центром та автономними регіонами [18]. Усе це, на думку фахівців, вимагає від центрального уряду впровадження нової внутрішньої та зовнішньої безпекової політики та перегляд існуючих договірних баз із сусідніми країнами, включаючи як членів ЄС, так й інших держав світу та геополітично наближених регіонів, неврахування чого може знову призвести до нових сепаратистських та терористичних проявів усередині Іспанії [16].

Європейські безпекові структури, включаючи ОБСЄ, побоюються, що сепаратистські дії каталонців можуть спричинити поштовх до активізації сепаратизму в інших державах континенту. Адже в майже в усіх європейських країнах наявні самотні етнічні спільноти та малі народи, які у свій час втратили незалежність або ніколи її так і не мали, що може стати спокусою для їх сепаратистських мрій і настроїв [10]. До переліку таких європейських країн, де поширений явний або прихований сепаратизм, слід віднести, наприклад, Бельгію (Фландрія та Валлонія); Францію (Французька Країна Басків і Корсика); Італію (регіон Венето, острови Сицилія та Сардинія); Великобританію (Ірландія, Уельс і Шотландія); Данію (Фарери та Гренландія); Румунію (Трансільванія); Північну Македонію (албанські райони в Македонії); Боснію та Герцеговіну (Республіка Сербська); Сербія (Північна Сербія); Молдову (Придністров'я); Україну (Закарпаття), Грузію (Абхазія, Південна Осетія) тощо.

За оцінками експертів, сепаратизм у Європі донедавна перебував у стані відносно стійкого спокою, проте наслідуючи приклад Каталонії, сепаратистські рухи активізували свою діяльність, а європейські країни можуть опинитися перед проблемою відокремлення деяких своїх регіонів [14]. Прикладом активізації сепаратистів у Європі є референдум 2014 р. у Шотландії за вихід із Великобританії, політичні маніфестації в італійській Вероні, які відбулися в жовтні 2017 р., а також 22 жовтня цього ж року відбулися референдуми щодо посилення автономії в італійських регіонах Ломбардія та Венето. Бельгійські сепаратисти роблять гучні заяви про необхідність закриття кордонів ЄС та вимагають змінити міграційне законодавство спільноти [10]. Великобританія

шантажує ЄС своїм Brexit й вимагає від нього суттєвих політичних та фінансово-економічних поступок, що значно порушує систему європейської безпекової стабільності.

Таким чином, сучасна європейська система безпеки виявилася не готовою до ефективної протидії комплексним загрозам нового тисячоліття, які проявилися у затяжній фінансовій кризі 2008–2013 рр., неконтрольованому напливу біженців із гарячих точок планети та сусідніх з Європою регіонів, частим терористичним актам та загрозам із боку етнонаціональних сепаратистів та ісламських фундаменталістів, загостренню територіальних та внутрідержавних конфліктів і суперечок на території континенту, включаючи подолання негативних наслідків іспанського політичного регіоналізму, які проявляються у вигляді каталонського сепаратизму тощо. Спостерігається загострення міждержавних стосунків не лише в межах ЄС, а й із головними його стратегічними партнерами, наприклад США, а також економічне та політичне блокування РФ, як головного провокатора безпекової нестабільності на Сході Європи, включаючи анексію Криму та підтримку сепаратистів із т. зв. ЛНР та ДНР.

Фахівці відзначають, аналізуючи безпекову політику ЄС, слід орієнтуватися не лише на позицію Брюсселя, а й враховувати особливості інтересів її країн-членів [16]. Адже певні спільні загрози мають різні категорії актуальності для окремих держав. Загроза міжнародного тероризму є практично однаково актуальною та офіційно визнаною для всіх і, відповідно, спостерігається застосування спільних безпекових заходів із боку регіональних та світових структур щодо протидії тероризму. Натомість, інша загроза – нелегальна імміграція, від якої різною мірою потерпають географічно віддалені європейські країни, стала одним із найбільш серйозних безпекових викликів сучасності для європейської єдності. Загострюються також розбіжності в безпекових поглядах щодо підтримання міжнародної стабільності між США та ЄС, що значно ускладнилися з часу приходу до влади президента Д. Трампа. Особливість сучасної безпекової політики Європи полягає в тому, що її країни розглядають питання безпеки у значно ширшому контексті, ніж суто оборонні питання, що намагаються відстоювати члени НАТО та адміністрація діючого президента США. Тому ЄС та інші безпекові структури в Європі зараз намагаються зменшити військову присутність США в регіоні й сприяють налагодженню внутрієвропейського безпекового діалогу. Британський Brexit є також додатковим стимулом для реформування безпекових та розвитку власних оборонних можливостей ЄС.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, іспанський політичний регіоналізм є не тільки внутрішньо-безпековою проблемою Іспанії, але й реальною загрозою та механізмом запуску активізації сепаратистських рухів і порушення безпекової стабільності Європи й світу загалом. Тому зараз є важливим для Іспанії та Європейської спільноти загалом прийняти виважені безпекові рішення щодо стабілізації внутрішньої політичної ситуації та недопущення експорту сепаратизму на сусідні з нею території та континентальний і всепланетарний рівень. Серед останніх мусить бути чітка та виважена євроінтеграційна політика щодо недопущення розвалу національних держав та ведення комплексного діалогу з представниками автономій та федерацій із питань вирішення існуючих нагальних проблем гуманними демократичними методами, що потребує подальшого наукового моніторингу.

Джерела та література

1. Адміністративний склад Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Spain_precipitation.png
2. Гвоздинський С. Л. Проблеми вдосконалення політико-адміністративного устрою сучасної Іспанії / С. Л. Гвоздинський // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. міжнар. відносини. – 2010. – Вип. 26. – С. 83–88.
3. Джангиров Д. Как это делалось в Европе: решение проблемы центр-регион. Южный Тироль / Д. Джангиров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://news-front.info/2015/11/13/kak-eto-delalos-v-evrope-reshenie-problemy-centr-regiony-yuzhnyj-tirol-dmitrij-dzhangirov/>
4. Європейська правда. Парламент Каталонії прийняв резолюцію про незалежність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euointegration.com.ua/news>
5. Калитчак Р. Регіоналізм в європейських інтеграційних процесах / Р. Калитчак. – К. : Знання, 2007. – 303 с.
6. Конституція Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>
7. Малиновський В. Сучасні тренди регіоналізації в Європі / В. Малиновський // Освіта регіону. – 2013. – № 1. – С. 164–169.

8. Одрі Браслофф. Ельдорадо: міф і реальність федералізму та субсидіарності в іспанському контексті / Браслофф Одрі // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. – Луганськ : Альма матер – Знання, 2002. – С. 479–501.
9. Панченко Т. В. Політична регіоналістика / Т. В. Панченко. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 188 с.
10. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна–ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. – Київ : Заповіт, 2018. – 214 с.
11. Плясов В. С. Досвід регіональної трансформації в ЄС : прецеденти Італії та Іспанії / В. С. Плясов // Наук.-теорет. альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 9. – С. 31–40.
12. Поширення мов в Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Spain_languages.svg
13. Пузырев К. С. Европейский регионализм : некоторые проблемы становления в теории и на практике / К. С. Пузырев [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://etnosocium.ru/puzыrev-k-s-evropeiskii-regionalizm>
14. Ріпа Владислав. Каталонський сепаратизм – виклик єдності Іспанії та Європи / Владислав Ріпа, Ірина Філоненко, Юрій Філоненко // Наук. записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2018. – Т. 44. – № 1. – С. 80–88.
15. Туровський Р. Ф. Политическая регионалистика / Р. Ф. Туровский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-teoriya-politiki/teoreticheskie-osnovyi-politicheskoy.html>
16. Федорова К. О. Зовнішня політика Іспанії на початку ХХІ століття : моногр. / К. О. Федорова. – Warszawa : Diamond trading tour, 2014. – 100 с.
17. Халлер М. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика / М. Халлер. – Луганськ : Альма матер – Знання, 2002. – С. 347–371.
18. EUROSTAT: EUROPA [Electronic source]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/>.

References

1. Administratyvnyi sklad Ispanii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Spain_precipitation.png
2. Hvozdynskiy S. L. Problemy vdoskonalennia polityko-administratyvnoho ustroiu suchasnoi Ispanii / S. L. Hvozdynskiy // Visn. Lviv. un-tu. Ser. mizhnar. vidnosyny. – 2010. – Vyp. 26. – S. 83–88.
3. Dzhanyrov D. Kak eto delalos v Evrope: reshenye problemy tsentr-rehyon. Yuzhnyi Tyrol / D. Dzhanyrov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://news-front.info/2015/11/13/kak-eto-delalos-v-evrope-reshenie-problemy-centr-regiony-yuzhnyj-tirol-dmitrij-dzhangirov/>.
4. Yevropeiska pravda. Parlament Katalonii pryiniav rezoliutsiiu pro nezalezhnist [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.eurointegration.com.ua/news>
5. Kalytchak R. Rehionalizm v yevropeyskykh intehratsiinykh protsesakh / R. Kalytchak. – K. : Znannia, 2007. – 303 s.
6. Konstytutsiia Ispanii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>
7. Malynovskiy V. Suchasni trendy rehionalizatsii v Yevropi / V. Malynovskiy // Osvita rehionu. – 2013. – № 1. – S. 164–169.
8. Odri Brasloff. Eldorado: mif i realnist federalizmu ta subsidiarnosti v ispanskomu konteksti / Brasloff Odri // Hlobalizatsiya. Rehionalizatsiya. Rehionalna polityka. – Luhansk : Alma mater – Znannia, 2002. – S. 479–501.
9. Panchenko T. V. Politychna rehionalistyka / T. V. Panchenko. – Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina, 2011. – 188 s.
10. Pereformatuvannia yevropeiskoi intehratsii: mozhlyvosti i ryzyky dlia asotsiatsii Ukraina–IeS / V. Sidenko (kerivnyk proektu) ta in. – Kyiv : Zapovit, 2018. – 214 s.
11. Pliasov V. S. Dosvid rehionalnoi transformatsii v YeS: pretsedenty Italii ta Ispanii / V. S. Pliasov // Nauk.-teoret. almanakh «Hrani». – 2018. – Т. 21. – № 9. – С. 31–40.
12. Poshyrennia mov v Ispanii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Spain_languages.svg
13. Puzыrev K. S. Evropeiskiy rehyonalizm : nekotorye problemy stanovleniya v teoriy y na praktyke / K. S. Puzыrev [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://etnosocium.ru/puzыrev-k-s-evropeiskii-regionalizm>
14. Ripa Vladyslav. Katalonskyi separatyzm – vyklyk yednosti Ispanii ta Yevropy / Vladyslav Ripa, Iryna Filonenko, Yurii Filonenko // Nauk. zapysky Ternopil. nats. ped. un-tu im. Volodymyra Hnatiuka. Seria : Neohrafiia. – 2018. – Т. 44. – № 1. – С. 80–88.

15. Turovskiy R. F. Polytycheskaia rehyonalystyka / R. F. Turovskiy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-teoriya-olitiki/teoreticheskie-osnovyi-politicheskoy.html>
16. Fedorova K. O. Zovnishnia polityka Ispanii na pochatku KhKhI stolittia : monohr. / K. O. Fedorova. – Warszawa : Diamond trading tour, 2014. – 100 s.
17. Khaller M. Hlobalizatsiia. Rehionalizatsiia. Rehionalna polityka / M. Khaller. – Luhansk : Alma mater – Znannia, 2002. – S. 347–371.
18. EUROSTAT : EUROPA [Electronic source]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/>.

Патийчук Виктор, Гирак Юлия. Испанский регионализм как современный безопасный вызов Европе. Обобщено понятие «национальный регионализм» на основе вопросов безопасности. Исследованы условия и факторы реализации современной политики регионализации в Испании. Раскрыта специфика и основные проблемы по внедрению политики регионализации в исследуемой стране в условиях ее интеграционного развития и процессах глобализации. Описаны основные угрозы безопасности, которые возникают в процессе внедрения политики регионализации в Европе и Испании в частности. Проанализирован уровень развития отдельных региональных автономий страны с позиций безопасности и стабильности, а также факторов, которые могут ее дестабилизировать в общегосударственном масштабе, в Европе и мире в целом. Показана роль каталонского и баскского сепаратизма как негативного явления, возникающего в результате внедрения политики национальной регионализации в Испании и возможные угрозы, которые из этого вытекают, для европейского региона в целом.

Ключевые слова: регионализм, национальный регионализм, региональная политика, сепаратизм, автономии, вызовы безопасности, угрозы безопасности, стабильность безопасности, Испания.

Patiychuk Viktor, Girak Julia. Spanish Regionalism as a Modern Security Challenge to Europe. The concept of «national regionalism» from the security positions is generalized. Conditions and factors of realization of modern regionalization policy in Spain are investigated. The specifics and main problems concerning the implementation of the regionalization policy in the investigated state in the context of its integration development and globalization processes are revealed. The main security threats that arise during the implementation of the regionalization policy in Europe and Spain are described. The level of development of individual regional autonomies of the country from the point of view of security stability and factors that can destabilize it nationwide and in Europe and in the world as a whole are analyzed. The role of Catalan and Basque separatism as a negative phenomenon arising from the implementation of the policy of national regionalization in Spain and the possible threats that this entails for the European region as a whole is shown.

Key words: regionalism, national regionalism, regional policy, separatism, autonomy, security challenges, security threats, security stability, Spain.

Стаття надійшла до редколегії
19.03.2018 р.